

# #OdPodstaw

## **Porozmawiajmy o podstawach programowych**

# **GEOGRAFIA**

**propozycje zmian w podstawie programowej**

wrzesień 2025

**Przedmiot przewidziany w klasach VII–VIII szkoły  
podstawowej w wymiarze 2 godzin tygodniowo  
w klasie VII i 1 godziny tygodniowo w klasie VIII**

Materiał nie jest pełną wersją podstawy programowej geografii. Zawiera jej kluczowe fragmenty, opis i kierunek najważniejszych zmian. Projekt nowej podstawy przygotowany przez IBE PIB zostanie zaprezentowany i przekazany do Ministerstwa Edukacji Narodowej we wrześniu 2025 roku.

Nowa podstawa programowa zacznie obowiązywać od 1 września 2026 roku w klasach IV szkoły podstawowej, co oznacza, że uczniowie klasy VII będą ją realizować, począwszy od 1 września 2029 roku.

## DLACZEGO ZMIENIAMY OBECNĄ PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ?

Nowa podstawa programowa geografii jest efektem decyzji MEN zmieniającej m.in. miejsce edukacji geograficznej w szkole podstawowej. Geografia, dotychczas realizowana w wymiarze 5 godzin jako samodzielny przedmiot w klasach V–VIII, od 2026 roku ma być ograniczona do nauczania w klasach VII–VIII w wymiarze 3 godzin. Ponadto treści geograficzne stanowić będą składową przedmiotu przyroda w klasach IV–VI.

Nowa podstawa programowa geografii w szkole podstawowej odpowiada na:

### 1. Postulaty zmian, wyrażone przez nauczycielki i nauczycieli tego przedmiotu.

Najczęściej postulaty te dotyczyły potrzeby:

- położenia większego nacisku na te zagadnienia i problemy zachodzące w środowisku geograficznym, które budzą powszechne zainteresowanie społeczne;
- akcentowania na lekcjach procesów i zjawisk dostrzegalnych oraz aktualnie występujących;
- jak najczęstszego prezentowania faktów i uogólnień w ujęciu przestrzennym, przyczynowo-skutkowym oraz relacyjnym;
- budowania u uczniów ciekawości świata, wrażliwości i uważności na zmiany zachodzące w środowisku geograficznym;
- zapewnienia nauczycielkom i nauczycielom warunków do autorskiego doboru części treści kształcenia.

### 2. Głosy uczennic i uczniów, którzy oczekują od edukacji szkolnej, że będzie ona dla nich interesująca, atrakcyjna, tematycznie „na czasie”, a przede wszystkim przydatna w ich codziennym życiu.

### 3. Potrzebę aktualizacji wiedzy (efektów uczenia się), która na geografii jest szczególnie ważna, ponieważ przedmiot ten służy głębokiemu zrozumieniu przez uczniów bieżących, ważkich problemów środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego. Aktualność to jedno z fundamentalnych założeń doboru treści kształcenia w edukacji geograficznej.

## GŁÓWNE ZAŁOŻENIA NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ

W nowej podstawie programowej wprowadzono listę efektów uczenia się, skoncentrowaną na tym, co uczeń potrafi zrobić z wiedzą. Nacisk położono na umiejętności praktyczne, zastosowanie wiedzy oraz jej głębokie zrozumienie w kontekście przestrzennym oraz z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych, społecznych i gospodarczych.

Cele kształcenia zostały ściśle powiązane z Profilem absolwenta i absolwentki. Ich nowa forma bezpośrednio odnosi się do kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych, wspierając tym samym rozwój młodych ludzi jako samodzielnych, krytycznie myślących i odpowiedzialnych obywateli, potrafiących podejmować decyzje w złożonym świecie.

Proponowana nowa podstawa programowa geografii zawiera szereg zmian, w tym strukturę wspierającą aktywizowanie ucznia poprzez metody problemowe i praktyczne, w tym doświadczenia edukacyjne, z uwzględnieniem lokalnych, regionalnych i globalnych kontekstów.

Celem wprowadzanych zmian jest dostosowanie szkoły do współczesnych wyzwań – odświeżenie treści, położenie większego nacisku na praktyczne umiejętności geograficzne, analizę danych przestrzennych, krytyczne myślenie oraz współpracę uczniów. W nowej podstawie jeszcze większą rolę niż dotychczas odgrywa samodzielne dociekanie ucznia, prowadzące do zrozumienia współzależności, wyciągania wniosków i świadomego, sprawczego działania.

Reforma podstawy programowej geografii jest zgodna z założeniami kluczowych dokumentów krajowych i europejskich, takich jak: Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), Polityka klimatyczna Polski, Strategia RP na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju czy Europejski Zielony Ład. Edukacja geograficzna odpowiada na potrzebę budowania kompetencji przyszłości, takich jak świadomość ekologiczna, zrównoważony rozwój, cyfrowa analiza danych i odporność informacyjna.

## SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE O ZMIANACH W ZAKRESIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ GEOGRAFII

W nowej podstawie programowej za cel główny edukacji geograficznej w szkole podstawowej stawiamy poznanie przez ucznia zróżnicowania środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego Polski oraz świata. Poznanie to ma prowadzić do rozumienia procesów i zjawisk w nich zachodzących, a także wyjaśniania ich przyczyn i skutków.

### Stawianie pytań i poszukiwanie odpowiedzi

Dlatego, każda lekcja geografii ma służyć stawianiu przez uczniów podstawowych pytań: **jak?, dlaczego?, w jaki sposób?** i poszukiwaniu odpowiedzi na nie. Odbywa się ono na postawie krytycznego, czyli obejmującego ocenę przydatności i wiarygodności, korzystania z różnego rodzaju map i innych ilustracji, danych statystycznych, tekstów źródłowych itp. Do ich pozyskania, przetworzenia i wizualizacji przewidujemy zastosowanie właściwych technologii geoinformacyjnych (w tym GIS). Akcentowanie tych konkretnych pytań jest przemyślane, poparte wynikami badań dydaktyków geografii oraz doświadczeniami nauczycieli. Oba te źródła dowodzą, że takie pytania doskonale sprzyjają zaktywizowaniu dociekliwości poznawczej i „**poruszeniu**” ucznia zarówno w sferze intelektualnej, jak i emocjonalnej. Odbywa się ono poprzez intensywną współpracę między uczniami, skoncentrowaną na zagadnieniach im bliskich, ważnych, namacalnych, eksplorowanych samodzielnie, pod wspierającą opieką nauczyciela.

### Pogłębianie wiedzy

Aktywizacja dotyczy **uczenia się poprzez dociekanie**, nazywanego także kształceniem poszukującym. U jego podstaw leży założenie, iż uczeń buduje swoje zasoby wiedzy na podstawie własnych doświadczeń, a te gromadzi w toku aktywnego i dociekliwego kontaktu z otaczającym go światem, zgodnie z założeniami koncepcji głębi wiedzy. Wówczas wiedza, zamiast być „dostarczona”

(tzw. podążanie po śladzie), będzie budowana. Poszukiwanie powiązań pomiędzy „osobistą” (już posiadaną) wiedzą, a tą nabytą w toku edukacji formalnej (szkolnej), korzystanie ze sposobów rozumowania i doświadczeń ucznia poszerza ją i pogłębia oraz pozwala mu na skonfrontowanie własnych wyobrażeń o świecie ze stanem faktycznym, ustalonym naukowo (tzw. poszukiwanie śladu).

## Dobór efektów uczenia się

Dociekającemu podejściu najlepiej służy **problemowo-kompleksowy** dobór i układ efektów uczenia się, który został wykorzystany w nowej podstawie programowej geografii. Proponujemy koncentrację na bieżących problemach i wyzwaniach cywilizacyjnych, takich jak: zmiany klimatu, racjonalne gospodarowanie przestrzenią, transformacje społeczne, wykluczenie cyfrowe czy transportowe, geozagrożenia, rozwój miast, procesy migracyjne, konflikty na świecie oraz korzyści i koszty wynikające z masowego ruchu turystycznego. Takie rozwiązanie sprzyja całościowemu rozumieniu bieżących, ważkich problemów współczesnego świata, pod względem przyrodniczym, społeczno-demograficznym, ekonomicznym i kulturowym. To sprzyja u uczniów postawie zaangażowania się w działania we własnym regionie i kraju.

## Wybór dla nauczycieli i uczniów

Ważnym, nowym rozwiązaniem w podstawie programowej geografii jest także formalne zapewnienie nauczycielom tego przedmiotu oraz uczniom warunków do decydowania o części efektów uczenia się, przez przygotowanie:

- **efektów fakultatywnych w każdym dziale.** Nauczyciel każdorazowo wybiera jeden z nich, kierując się predyspozycjami, zainteresowaniami, potrzebami edukacyjnymi zespołu klasowego oraz warunkami lokalnego środowiska geograficznego, w którym funkcjonuje szkoła,
- **puli doświadczeń edukacyjnych,** z których nauczyciel, w porozumieniu z uczniami, wybiera i realizuje przynajmniej trzy, uzależniając ich wybór od potrzeb oraz specyfiki szkoły. Udział uczniów w podejmowaniu decyzji

dotyczącej wyboru doświadczenia edukacyjnego kreuje warunki do doskonalenia przez nich umiejętności wyrażania własnych poglądów i ich argumentowania.

## PRZYKŁADOWE EFEKTY UCZENIA SIĘ

Dobór i układ efektów uczenia się w podstawie programowej geografii w szkole podstawowej ma charakter **problemowo-kompleksowy**. Kluczowym warunkiem optymalnego wykorzystania potencjału dydaktycznego, który daje układ problemowo-kompleksowy, jest, aby na każdej lekcji geografii nauczyciel dążył do:

- prezentowania faktów i uogólnień w ujęciu przyczynowo-skutkowym, relacyjnym oraz przestrzennym;
- akcentowania procesów i zjawisk dostrzegalnych i aktualnie występujących;
- egzemplifikowania wybranych problemów przykładami budzącymi powszechne zainteresowanie społeczne w skali lokalnej, regionalnej i globalnej;
- aktualizowania prezentowanej wiedzy, tj.: poszukiwanie i wykorzystanie w pracy na lekcji najnowszych danych statystycznych, zebranych z wiarygodnych źródeł oraz zwracanie uczniom uwagi na sposób ich pozyskiwania.

Efekty uczenia się zestawiono w dwunastu działach:

- 1 • Moja mała ojczyzna – zagospodarowanie przestrzeni i działalność człowieka
- 2 • Polska na styku różnych granic – konsekwencje położenia
- 3 • Przemiany gospodarcze w Polsce na tle Europy
- 4 • Transformacje społeczne i ich oblicza
- 5 • Nieoczywistości geografii Polski
- 6 • Geozagrożenia w Polsce
- 7 • Zróżnicowanie kulturowe Polski
- 8 • Morze Bałtyckie i gospodarka morska Polski

**9** • Globalne zmiany środowiskowe

**10** • Problemy demograficzne i społeczne na świecie

**11** • Rola wielkich mocarstw w kształtowaniu współczesnego świata

**12** • Blaski i cienie turystyki na świecie

Sekwencja działów i kolejność efektów uczenia się w każdym z nich mają przemyślaną kolejność, wynikającą z kryteriów filozoficznych, psychologicznych i dydaktycznych stawianych doborowi i układowi treści.

Kolejność realizacji działów zależy od decyzji nauczyciela, z wyjątkiem działu „Moja mała ojczyzna – zagospodarowanie przestrzeni i działalność człowieka”, którym należy rozpocząć edukację geograficzną w szkole podstawowej.

## Przykłady efektów uczenia się

### **Dział: Moja mała ojczyzna – zagospodarowanie przestrzeni i działalność człowieka**

Uczeń:

1. Wyszukuje przykłady ładu i chaosu przestrzennego w swoim miejscu zamieszkania: wsi, mieście, dzielnicy miasta, oraz dokonuje ich krytycznej oceny.

### **Dział: Polska na styku różnych granic – konsekwencje położenia**

Uczeń:

2. Dowodzi przejściowości klimatu Polski, analizując dane klimatyczne dla wybranych stacji meteorologicznych.

### **Dział: Przemiany gospodarcze w Polsce na tle Europy**

Uczeń:

3. Omawia znaczenie różnych źródeł energii oraz szanse i wyzwania związane z rozwojem energetyki jądrowej w Polsce w kontekście transformacji energetycznej. (moduł klimatyczny).

## **Dział: Transformacje społeczne i ich oblicza**

Uczeń:

4. Identyfikuje zmiany na rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem struktur zatrudnienia i nowych zawodów, wynikające z uwarunkowań gospodarczych, technologicznych i demograficznych.

## **Dział: Geozagrożenia w Polsce**

Uczeń:

5. Charakteryzuje metody zapobiegania powodziom oraz ocenia wpływ zmian w zagospodarowaniu koryt rzecznych na zagrożenie powodziowe.

## **Dział: Morze Bałtyckie i gospodarka morska Polski**

Uczeń:

6. Omawia gospodarcze wykorzystanie Morza Bałtyckiego i walorów jego wybrzeża oraz wyjaśnia, w jaki sposób dostęp do Morza Bałtyckiego wpływa na bezpieczeństwo Polski.

## **Dział: Globalne zmiany środowiskowe**

Uczeń:

7. Ocenia wpływ wzrastającej częstotliwości i wydłużania się okresów suszy na infrastrukturę transportową, gospodarkę wodną, rolnictwo, leśnictwo oraz bioróżnorodność w regionie śródziemnomorskim. (moduł klimatyczny)

## **Dział: Problemy demograficzne i społeczne na świecie**

Uczeń:

8. Analizuje problemy i wyzwania związane z rozwojem miast oraz porównuje warunki bytowe w różnych dzielnicach wybranych metropolii świata.

## **Dział: Blaski i cienie turystyki na świecie**

Uczeń:

9. Wyjaśnia czynniki rozwoju turystyki w wybranych regionach świata, charakteryzuje cele podejmowania podróży turystycznych oraz określa własne preferencje dotyczące miejsc wypoczynku i sposobów podróżowania.



## Przykłady fakultatywnych efektów uczenia się

### Dział: Transformacje społeczne i ich oblicza

Uczeń:

- 10.** Wyszukuje informacje na temat skali i kierunków migracji do lub z Polski w XXI wieku i dyskutuje na temat indywidualnych konsekwencji tego procesu dla ucznia, prezentując swoje stanowisko wobec analizowanego problemu.
- 11.** Przewiduje konsekwencje zachodzących transformacji społecznych, w tym senioralizacji, depopulacji, zmian na rynku pracy, wykluczenia transportowego i cyfrowego, dla rozwoju gospodarczego i jakości życia oraz proponuje działania im zapobiegające w skali lokalnej i krajowej.

## WYBRANE DOŚWIADCZENIA EDUKACYJNE

Osiągnięcie celów ogólnych geografii wymaga przeprowadzenia doświadczeń edukacyjnych. Dlatego też zaproponowano pulę dziewięciu doświadczeń, z których nauczyciel, w porozumieniu z uczniami, wybiera i realizuje przynajmniej trzy, uzależniając ich wybór od potrzeb oraz specyfiki szkoły. Udział uczniów w podejmowaniu decyzji dotyczącej wyboru doświadczenia edukacyjnego kreuje warunki do doskonalenia przez uczniów umiejętności wyrażania własnych poglądów i ich argumentowania.

Uczeń:

- 1.** Przeprowadza badanie potrzeb młodzieży szkolnej, rodziców lub osób starszych w zakresie poprawy jakości ich życia oraz proponuje działania dotyczące rozeznanych oczekiwań, które są możliwe do zrealizowania np. w ramach budżetu obywatelskiego.
- 2.** Z wykorzystaniem różnych aplikacji planuje podróż międzykontynentalną, w której uwzględni odwiedzenie co najmniej jednego obiektu z listy światowego dziedzictwa UNESCO lub parku narodowego.

## WNIOSKI

Edukacja geograficzna powinna przygotowywać młodych ludzi do brania czynnego udziału w życiu dynamicznie zmieniających się społeczeństw.

Chcemy sprawić, aby lekcje geografii były dla uczniów uzasadnionym wyzwaniem intelektualnym, rozbudzaniem ich naturalnej ciekawości, a nawet pasji badawczej. To ważne, aby geografia była przedmiotem realizowanym z zastosowaniem atrakcyjnych i aktywizujących form, narzędzi oraz środowisk pracy.

Działania te powinny być osadzone na krytycznym i twórczym myśleniu, a proces kształcenia tak zorganizowany, by z powodzeniem rozwijać u uczniów myślenie przestrzenne oraz sprawczość.

## **Autorzy propozycji zmian w podstawie programowej geografii:**

- Anna Ciba
- Jagna Hałaczek
- prof. Adam Hibszer
- Aneta Krasińska
- dr Rafał Magulski
- prof. Danuta Piróg
- prof. Tomasz Rachwał
- dr Anna Sitek
- dr Michał Zatorski

Lista autorów i recenzentów wszystkich podstaw programowych, które powstają w IBE PIB, jest dostępna na stronie:

<https://ibe.edu.pl/pl/podstawy-programowe>

Po zapoznaniu się z tym dokumentem uwagi dotyczące podstaw programowych prosimy przysyłać za pomocą formularza do informacji zwrotnej. Wszystkie opinie zostaną przekazane Ministerstwu Edukacji Narodowej wraz z gotowymi projektami podstaw programowych przygotowanych w IBE PIB.

[Link do formularza](#)

We wrześniu na stronie IBE PIB zostaną opublikowane pełne projekty podstaw programowych, a następnie odbędzie się wysłuchanie publiczne.